

№ 1

ՅՈՒՆԻՍ

1900

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա Ղ Բ Ի Ի Բ № 1.

Ա. Բաժին

Ամեն անգամ (ոտանաւոր): Միութիւնը զօրութիւն է
(փոխադր.).—Ա. Յ. Ըսման: Մի աւանդութիւն ծիծեռնակի
մասին (ընթերցողի պատմածից).—Մուշեղ Լղայեանց: Ռարէ
պապը եւ նրա մարմարիօնէ թողը (Հէքլիաթ).—Փոխ. վար-
դան: Աղբասը (ոտան.).—Յարութիւն Մ. Մաքսուտեան: Ծաղ-
բաժու (շար.).—Վարոս Սրշակունի: Մանկական քասրոն.—Վ.
Ջազպարոնեան: Տօնածառ (պատկեր): Allegro-ից (ոտանաւոր):
—Խաչատուր քաչ. Փանեանց:

Բ ն ա գ ի ս ու թ ի լ ն

Հասարակ խոգուկ.—Ս. Զոհրաբեանց:

Զ լ ա ր ն ա լ ի ք

Հանելուկներ, բէբուս:

Բ. Բաժին.

Կ ե ն ս ա գ ր ա կ ա ն

Դիտութեան լուսասուններ 1.—Թարգմ. Լ. Մարկոսեան:

Նդամ Սարգսեան-Արեւստեան:

Նխալփալփի ալէսը:

Յայտարարութիւններ

Նկարներ Ախալփալփի աղէտի վերաբերեալ.— 1) Մերենիալի
եկեղեցին կիսակործան, 2) Մերենիա—զիւղացիք պեղումներ են
անում. 3) Իխտիլա—որդեկորոյս մայրը. 4) Ընդհանուր տեսա-
րան Փոքր-Սամսար զիւղի:

է
նի
տէ
ր-
դ-
զ.
ն):

աւի
ն
աւ-

3 u u i i — U e r p h a j n i d

ՊԱՏԿԵՐԱՐԴ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՄՍԵՐԻՐ

ԵՒ յԱՆԵՂԱԾ զԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ համար

XVIII ՏԱՐԻ № 1 ՅՈՒՆԻՍԵՐ 1900 թ.

Ամեն անգամ, երբ
կարդում ես ան-
ցրած կեանքը մեծ

ՃՎՈՒՆՈՒՆ

ՀԳՐ ՎՃՈՒՆԻ ԵՂՈՒՄԻ ԽԱՆԻ
-ՊՈՒ ԼՈՒՄԻՆԱԼ ՈՒ ՔՐԱՆԻՆԱԼ ՃՎՈՒՆ
-ՈՒՆ ԵՂՈՒՄԻ ՎՈՒՆԻ (ԽԱՆԻՆ ՈՒ
ՔՐԱՆԻՆԱԼ (ՔՐԱՆԻՆԱԼ ԵՂՈՒՄԻ
ՈՒ ՔՐԱՆԻՆԱԼ ՈՒ ՔՐԱՆԻՆԱԼ
ՔՐԱՆԻՆԱԼ ՈՒ ՔՐԱՆԻՆԱԼ

ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ Է
(Փոխադրութիւն)

Եւ տեսայ մի
փոքրիկ մրջիւն, որ
այս ու այն կողմ ընկ-
նելով ինչ որ բան էր
որոնում:

Յանկարծ նա ճանապարհի վրայ
ընկած գտաւ մի վարսակի ծղօտ: Ինչ
փառաւոր բան, որ արժէր վերցնել ու
տանել, որպէս ձմռան պաշար: Բայց

ի՞նչ կարող էր անել. ծղօտը այնքա՛ն մեծ, եւ ինքը այդչափ փոքր... չէ որ ոյժը չէր պատիշ:

Այդ ժամանակ նա բարձրացաւ մի ժայռի վրայ, որի բարձրութիւնից ըսկսեց աչք ածել իր ընկերներին, որ գտնուում էին մօտիկ աշտարակի բարձրութեան վրայ:

Նա նայեց, նայեց եւ վերջապէս նրկատեց իր ընկերներից երկուսին, որ քիչ հեռւից անցնում էին: Եւ վազեց նրանց մօտ:

Նա սկսեց շփել իր քիթը նրանց քրերին, որով ուզում էր ասել.

«Հալո՛ւէ՛, շուտով եկէք ինձ հետ. այնտեղ մի շատ գեղեցիկ և լաւ բան կալ. տանենք այն մեր բոյնը»:

Եւ անմիջապէս երեք մրջիւններն էլ նետուեցան վարսակի ծղօտի շուրջը ու բռնուտեցին:

Այն ինչ որ չէր կարողանում անել
մեկը, նրանք երեքով գուշա քերին շատ
դիրքութեամբ: Այդու մի մեծ բան
չէր երեքի համար մի ծոցոր, այնպէս
որ նրանք տարան այն կատարեալ
յադրական քայլածքով:

Այս, ինչքան շուրջ բան կրչիներ, որ
մեզանից իշխաքանչիւրը հետեւէր այդ
մրջիւնների օրինակին եւ այդպէս էլ
մեկը միւսին օգնէր:

Ա. Յ. Ասման

ՄԻ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

(Ընթերցողի պատմածից)

ռաջ, շատ առաջ,
երբ աշխարհիս
վրայ ջրհեղեղ
եղաւ, և Նոյեան
տապանն սկսեց լողալ ջրերի վրայ, սատանան
մտադրեց խորտակել տապանը և ջրասույզ անել
նրա մէջ եղողներին: Սրա համար նա մոռկ
դարձաւ և տապանի ամենահեռու անկիւնում
փախը կրծելով բաց արաւ մի ճեղք, որով
ջուրն սկսեց ներս թափւել: Բարեբախտաբար
օձը ժամանակին նկատեց այդ վտանգը, և ա-
րագ սողալով սույն կոխեց ճեղքի մէջ: Այդպէս
արգելեց նա ջրի մուտքը մինչև ջրհեղեղի
վերջը:

Տապանը իջաւ Մասիս սարի վրայ և նրա
մէջ եղողները աղատեցան խեղդւելուց:

Այն ժամանակ Աստուծո՛ւ կանչեց օձին և
ասաց նրան.

—«Որովհետև դու աղատեցիր մարդկալին

սերունդը, դրա փոխարէն ես կըտամ քեզ քո սնունդիդ համար աչն կենդանին, որը կուզես նաս դու»:

Օձը պատասխանեց.

— «Տէ՛ր, ինձ ժամանակ տուր, որ ես իմանամ թէ ո՞ր կենդանու արիւնն է աւելի համեղ: Աստուած թող տւեց:

Աչն ժամանակ օձը մոծակլին ուղարկեց այդ բանն իմանալու:

Մոծակը թռաւ, բոլոր կենդանիների արիւնի համն տռաւ և տեսաւ, որ ամենից բաղցրն ու համովը մարդու արիւնն է:

Այսպիսի պատասխանով թռաւ նա օձի մօտ: Բարեբախտաբար, ճանապարհին պատահեց ծիծեռնակը և հարցրեց թէ ո՛ւր է գնում:

Մոծակն ասաց.

— «Ես օձի հրամանով գնացի իմանալու, թէ ո՞ր կենդանու արիւնն է աւելի քաղցր և գտայ որ մարդու արիւնն է ամենից քաղցր»:

Հէնց որ նա ասեց այս խօսքերը, ծիծեռնակը վրայ թռաւ և պոկեց նրա լեզուն արմատից: Մոծակը այլ ևս չըկարողացաւ արտասանել ոչ մի խօսք և թռաւ օձի մօտ:

Երբ որ Աստուած հարցրեց, թէ ո՞ւմ արիւնն աւելի համով է և քաղցր, մոծակը մրաշն լըղլը-

զացրաց և ոչ որ չըկարողացաւ հասկանալ, թէ ինչ է ուզում ասել: Այն ժամանակ մօտեցաւ ծիծեռնակը և ասաց.

— «Տէ՛ր, մոծակն ասում է, թէ ամենից քաղցրը գորտի արիւնն է»:

Եւ ասաց Աստուծօ՝ օձին.

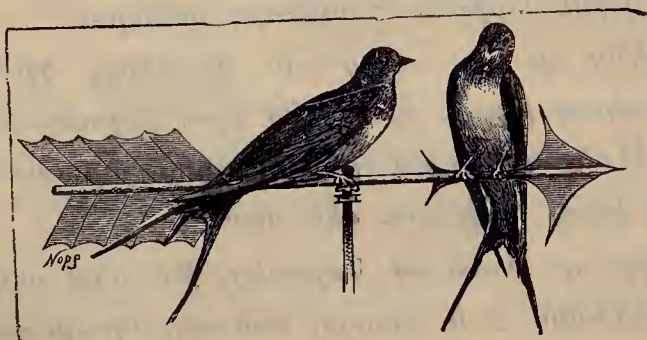
— „Ուրեմն, թող գորտը լինի բո մշտական կերակուրը“:

Այնուհետեւ օձն սկսեց կերակրել գլխաւորապէս գորտերով, բայց իմանալով ծիծեռնակի խորամանկութիւնը, չարձակեց նրա վրայ և ուղեց խալթել, բայց ծիծեռնակը դուրս պրծաւ ու փախաւ, թողնելով օձի բերանում իր պոչի մէջտեղի մասը:

Այնուհետեւ ծիծեռնակը մնաց երկճղի պոչով:

Բայց մարդիկ այնուհետեւ պահպանեցին ծիծեռնակին, ինչպէս իրանց բարեկամին:

Մուսեղ Աղայեանց

ՔԱՐԷ ՊԱՊԸ ԵՒ ՆՐԱ ՄԵՐՄԱՐԻՑՆԷ ԹՈՌԸ

(Հ Է Բ Ի Ա Ք)

Ժամանակով ապրում
էր մի ծեր մարդ իր թո-
ռան հետ, որ շատ սի-
րում էր լսել հէքիաթ-
ներ: Հազիւ պապը
նստում էր իր բազ-
կաթոռի վրայ, թո-
ռը հէնց այդ ժա-

մանակ սկսում էր աղաչել՝ «պապի, պա-
պի, պատմիր մի հէքիաթ»: Պապը գի-
տէր շատ ու շատ հէքիաթներ և շատ
սիրով բաւականութիւն էր տալիս իր թոռան
հաճոյքներին: Նա պատմում էր շատ դանադան

հէքիաթներ: Մէկ անգամ թուը իր սովորութեան համեմատ, ինդրեց պապին պատմել իր համար հէքիաթ:

— Այսօր, սիրելի թուս, ես կը պատմեմ քեզ համար քարէ պապի և նրա՝ մարմարիօնէ թռնան մասին:

— Միթէ եղել է ալդ տեսակ պապ և թու, հարցրեց թուը:

— Այո, այո, պատասխանեց պապը. ոչ թէ միայն կար, այլ կալ և ալժմ. ալ լսիր, իմ սիրելի, ասաց պապը և սկսեց հետեւեալ հէքիաթը.

„Հեռու, մութ անտառում կար մի մեծ, շատ մեծ քար. նա ընկած էր գետնի տակ շատ խորը, աջնպէս որ բոլորովին չէր տեսնուի արևի լուսը: Մի անգամ եկան անտառը շատ բանւորներ փալտ կտրելու: Նրանցից մինը պատահմամբ կացնով խփեց գետնին. հէնց աջնտեղ, որտեղ թաղւած էր մեր քարը, լսեց սաստիկ ձայն. դա ալն քարն էր, որ որոտաց խփելուց: Բանւորը պատմեց իր ընկերներին. նրանք կանչեցին անտառապահին և սկսեցին փորել հողը, որպէս զի իմանան որտեղից էր ալդ զարմանալի ձայնը:

— Փորեցին, փորեցին և վերջապէս պատա-

հեցան մի մեծ քարի. իսկ այդ քարը հասարակ քարերից չէր. սիրուն հարթ— հաւասար եւ այնպէս ծանր էր, որ ոչ մի կերպ չէր կարելի դուրս հանել հողից: Վերջապէս մտածեցին կտրտել եւ ծախել մաս-մաս. այդպէս էլ արին: Մի կտոր քար համարեա մարդու մեծութեամբ բերեցին քաղաք: Տեսնելով այդ կտորը նկարիչը, որ շինում էր քարերից արձաններ, վճռեց առնել այդ քարը, որից դուրս կըգաին մի քանի տեսակ արձաններ: Նա գնեց այդ քարի կտորը եւ հրամայեց տանել նրան իր գործարանը: Նրկարչի գործարանը գտնուում էր մի մեծ տան մէջ. այդ տան իսկ դիմացը ապրում էր ծեր, շատ ծեր պապը իր թոռան հետ:

Նկարիչը շատ անգամ իր գործարանի պատուհանից տեսնում էր, ինչպէս ծեր պապը նստած բազկաթոռի վրայ՝ պատմում էր իր թոռանը հէքիաթներ:

Նկարիչը շատ հետաքրքրեց այդ պապով եւ թոռով: Առաջ նա նկարեց նրանց պատկերները իր տետրակի մէջ, չետոյ կաւից շինեց պատմող պապի եւ հէքիաթներ լսող թոռան պատկերները եւ վերջապէս վճռեց շինել քարից նոյնանման պատկերներ:

Մի պայծառ առաւօտ տասը բանուորներ բերե-

ցին պատուհանի մօտ այն քարը, որ երկար տարիներ ընկած էր հողի մէջ անտառում:

Նկարիչը մօտեցաւ այդ քարին մուրճը ձեռքին, խաչակնքեց և մուրճով խփեց մէկ, երկու, երեք անգամ. քարից սկսեցին թռչել կտորներ: Նկարիչը չըդադարեց, այլ շարունակեց իր գործը, շատ անգամ մուրճով և շատ անգամ էլ դանակով:

Չանց կացաւ մի շաբաթ, քարը ընդունեց ծեր պապի կերպարանը՝ նստած բազկաթոռի վրայ. անց կացաւ էլի մի շաբաթ, քարէ պապի մօտ երևաց մարմարիօնէ թոռը:

— Գլխաւոր գործը վերջացած է, ասաց նկարիչը և սկսեց զգուշութեամբ նկարել դէմքերը առաջ պապի և յետոյ թոռան. վերջապէս մի քաւ օր երկու պատկերն էլ պատրաստ էին:

— Պէտք է այս արձաններին տանել ցուցահանդէս, ասաց նկարիչը. թող մարդիկ տեսնեն թէ ինչպիսի վարպետ եմ ես:

Կրկին երևացին գործարանում ծառայողները, զգուշութեամբ վերցրին քարէ պապին իր մարմարիօնէ թոռան հետ և տարան դրեցին կառքում, որպէս զի տանեն ցուցահանդէս:

— Բայց ի՞նչ եղաւ վերջը, հարցրեց թոռը:

— Վերջը ոչինչ, ասաց պապը, բայց նաչի պատուհանից դուրս եւ կը տեսնես հէքիաթի վերջը:

Թոռը վազեց պատուհանի մօտ, որի դէմ ու դէմ երևում էր նկարչի գործարանը եւ աչնտեղ տեսաւ քարէ պապի եւ մարմարիօնէ թոռան արձանները, որոնց մասին նա՝ հիմա լսեց իր պապի հէքիաթում:

— Պապի, պապի, բղաւեց թոռը, չէ որ դրանք մենք ենք քարից շինւած:

Փոխադրեց Վարդան

Ա Ղ Ք Ա Տ Ը

ունի ժպիտ նա իր դէմքին,
վիշտն անվերջ է իր սրտում.

Տխուր է և նրա հոգին,
Մարդիկ նրան չեն սիրում:

Նա ոչ գող է, ոչ աւագակ,
Ոչ հարբեցող
սրիկայ,
Վարք ու բար-
քով՝ չէ անա-
ռակ,
Չէ սրտի տէր
անդգայ:

Առաւօտեան դեռ չըփայլած
Արշալոյսը երկնքում,
Բաց է անում աչքը փակած
Եւ իր գործին շտապում:

Ամբողջ օրն էլ մինչ երեկոյ
Աշխատելով նա անխոնջ,
Տուն է դառնում, իր բախտից գոհ,
Որդկերանց մօտ և կնոջ:

Մտածում է ամեն մի ժամ
Որդւոց կրթութեան մասին.

Չի խնայիլ իր կեանքն անգամ,
Եթէ այդ էլ ուզէին:

Չի մուրացել դեռ կեանքի մէջ,
Պատւի տէր է և ազնիւ,
Խեղճութիւնից թէև անվերջ՝
Գլուխն պահել է հաղիւ:

Բայց ատում են նրան մարդիկ,
Երեսն անգամ չեն նայում.
Որովհետև նա՝ աղքատիկ՝
Չունի կռակէկ գրպանում:

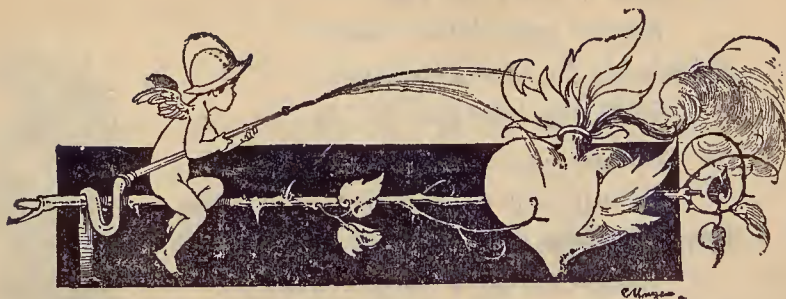
Թէ դու էլ ինձպէս անհուն վշտերով
Ողբաս, տառապիս, չ'ունենաս պաշտպան.
Կ'զգաս թէ ի՞նչ է — ո՛չ լոկ բառերով —
Սիրել աղքատին, կարեկցի՛լ նրան:

Կամ եթէ ինձպէս շերտ հացի կարօտ՝
Տանջւած լինիս շատ անգամ սովից,
Չատ գիշերներ էլ մինչև առաւօտ
Չըփակւին աչերդ մտածմունքներից. —

Դու կեանքըդ անգամ չես խնայիլ նրան,
Թո՛ղ թէ քսակը քո լումաների —
Սիրույդ առարկան նա կըլինի միայն,
Թէ չէս եղել դեռ կըքերիդ գերի:

Տեսնում եմ շատեր՝ որք ճոխ են ապրում,
Ունին անհամար գանձեր ժողոված,
Բայց դրանք բնաւ չեն ինձ զրաւում —

Սիրում եմ ես լոկ աղքատին սոված:
Յարութիւն Մ. Մաքսուեան

ՏԱՂԲԱՏՈՒ

արսը վեց տարեկան էր. նա հասակով փոքր ինչ կարճ էր իր քոյր 11 տարեկան Տիլգալից և հէնց այս էր պատճառը, որ Տիլգան կարծում էր թէ ինքը Լարսի մօրաքոյրն է: Օր չէր անցնիլ, որ նրանք չըկուէին և կամ չըվիճէին իրար հետ, բայց և այնպէս նրանք միմեանց չափազանց շատ էին սիրում. այս նկատելի էր միայն այն ժամանակ, երբ բաժանւած էին լինում միմեանցից: Պատահում էր, որ Տիլգան երբեմն գնում էր անտառ, այն ժամանակ Լարսը տխրութիւնից սկսում էր անկարգութիւններ անել, իսկ երբ Լարսը հօր հետ գնում էր գործարան, Տիլգան ամբողջ շաբաթ գլուխը կորցրած՝ չըգիտէր ի՞նչ անել:

Մի անգամ Տիլգան մտածեց կազմել մի օրագիր և գրել այնտեղ Լարսի բոլոր չարաճճի ծաղրածութիւնները այն դէտաւորութեամբ ի հարկէ, որ յարմար դէպքում կարդայ և չիշեցնէ Լարսին իր գործած բոլոր չարութիւնները. նա կարծում

էր, որ այս լաւ դաս կըլինի նրա համար և Վարսը կըկարմրի ամօթից:

Մի մռայլ օր, երբ նա ազատ էր դասերից և Վարսն էլ սովորականից աւելի սկսել էր անկարգութիւններ անել, Տիլգան կանչեց նրան իւր մօտ—Վարս, արի՛ այստեղ:

Այդ ժամանակ Վարսը նստած յատակի վրայ ուղղում էր իր փայտէ ձիու ոտը, որը կոտրել էր նա բարկութիւնից, որովհետեւ նա այնպէս արագ չէր վաղում, ինչպէս այդ ինքն էր ցանկանում. այս սլառճառով նա տխուր էր և այնպէս էր ձեւացնում, որ իբր թէ չի լսում Տիլգային:

— Եկ այստեղ, Վարս, ես կըկարդամ քեզ համար մի շատ հետաքրքիր պատմութիւն, կրկնեց Տիլգան խորամանկութեամբ. նա իր ձեռքում բռնած ունէր այն նշանաւոր օրագիրը:

Վարսը մօտեցաւ. նա ինչպէս և բոլոր երեխաները, սիրում են լսել հեքիաթներ և այնպէս էր կարծում, որ Տիլգան հաւանական է կըկարդայ Կապսսմորուս ասպետի և կամ Արագախալ հսկայի մասին: Նստելի հանգիստ այստեղ նստարանի վրայ և ուշադրութեամբ լսիր աւագակապետ կուսակցի ծաղրածւի քաջագործութիւնների մասին:— Վարսը նստեց հանգիստ և Տիլգան սկսեց կարդալ. — Լինում է, չի լինում, մի Աւագակապետ է լինում. անունն էր Ծաղրածու և շատ էլ կուսակցի. նրա ծաղրալի քաջ գործերին խո՛մ վերջ չըկար. նրա համբաւը տարածւել էր ամբողջ սոլխարհում. այս պատճառով նրա կրնքամայր կախարչուհին մտածեց կաղմել մի գիրք և գրել այնտեղ Ծաղրածուի բոլոր գործերը. երբ գիրքը պատրաստեց, նա որոշեց ուղարկել Ստոկհոլմ տպագրելու, որ բոլորը կարդան և իմանան թէ որքան անխելք էր աւագակապետ ծաղրածուն: Այժմ տեսնո՞ւմ ես այս գիրքը. սա տեց ինձ կնքամայրը նախքան Ստոկհոլմ ուղարկելը և դու հիմա կըլսես կուսակցի քաջութիւնները: Վարսը խիշացրեց ականջները և անհամբերութեամբ սպասում էր. նա առաջին անգամն էր լսում Ծաղրածուի անունը:

Տիլզան բաց արաւ գիրքը և լուրջ դէմքով սկսեց կարդալ 1-ին յունւարի. — Ծաղրածուն նոր տարին սկսեց նրանով, որ անկողնում պառկած քացի տալով կոտրեց մահճակալը. յետոյ շորերը հագնելիս գուլպայի մէկը ձգեց լւացարանի մէջ տեսնելու թէ ինչպէս կրկողայ ջրի վրայ իր գուլպան: Այս ժամանակ ներս մտաւ նրա մայրը, վերցրեց թաց գուլպան և խփեց Ծաղրածուի երեսին: Ասա՛, Լարս, արժանի չէ՞ր նա այս պատժին:

6-ին յունւարի. — Վառարանի առաջ, գորգի վհրայ անգիստ պառկած էր փիսիկը. Ծաղրածուն բռնեց նրան, կոխեց վառարանի մէջ և փակեց դռները: Թէև երեկւանից վառարանը չէին վառել, բայց էլի դեռ այրւում էին ածուխի կրտորները. փիսոն սաստիկ մլաւում էր վառարանում: Ներս մտաւ հայրը (ծաղրածուն հայր էլ ունէր), ազատեց կատին և հրամայեց Ծաղրածուին դնել իր ձեռքի վրայ այրւող ածուխը. Ծաղրածուն փախչել ուզեց, բայց հայրը բռնեց նրան և զրեց ձեռքի վրայ գոլխրած ածուխը. քիչ մնաց, որ այրւէր ձեռքը, այն ժամանակ Ծաղրածուն բղաւեց...

— Ո՛չ, ո՛չ, ես չբեղսւեցի, ասաց Լարսը:

Այստեղ գրւած է, որ ծաղրածուն բղաւեց:

2-ին փետրւարի. — Երեխաները բլրակի վրայ խաղում էին սահնակներով. այնտեղ էր նոյնպէս Ծաղրածուն: Նա խաղի ժամանակ թաղեց իր գլխարկը ձեան մէջ, որը գտան հետեւեալ դարնանը միայն, երբ ձիւնը հալւեց, բայց որովհետև այդ ժամանակ ցրտահար արաւ և իր ձախ ականջը, այս անգամ միայն յանգիմանեցին նրան.

— Բայց միթէ ես մեղաւոր եմ, որ չըկարողացայ գտնել իմ գլխարկը. —

Լսիր շարունակութիւնը:

20-ին փետրւարի. — Յուրտ նախասնեակում նրա մայրը դրել էր ձեւերով լի կողովը: Ծաղրածուն գտաւ այս կողովը, դուրս քաշեց բազմոցի տակից և սկսեց կռւացնել ձեւերը: Այս

զւարճութեան հետեանքն այն եղաւ, որ բազմոցի նոր երեսը թրջւեց ձերով: Այս բանի համար Ծաղրածուն բանտարկեցին մառանում. բայց նա այնտեղ էլ դադար չըմնաց. դտաւ մուրսբայի բղուղը, կոխեց ձեռքը նրա մէջ և յետոյ սկսեց լիզել, լպստել մատները: Նորից նրան բանտարկեցին, բայց այս անգամ հայրիկի սննեակում, ուր բոլոր ժամանակ նա հանգիստ նստեց:

Լարսը փոքր ինչ ամաչելով մեղ֊օրէն ժպտաց:

Ուղի՞ղ է, որ սա մի անմիտ աւագակապետ է, հարցրեց Տիլզան, բայց լսի՛ր շարունակութիւնը:

7-ին մարտի. — Ծաղրածուն ունէր և մի քոյր...

— Որի անունն էր Տիլզա, ընդհատեց Լարսը:

Ո՛չ, կարծեմ նրա անունը Մելիզինա էր: Նա ունէր մի շատ զեղեցիկ և թանկագին խամաճուկ, որին կանչում էին «Հաւսնուկ»: Մէկ անգամ, երբ Մելիզինան դեռ ևս ուսումնարանումն էր, Ծաղրածուն քչփորեց հարսնուկի աչքերը, տեսնելու թէ ի՞նչ կալ նրանց մէջ. յետոյ կախեց նրան մագերից և սկսեց օրօրել: Երբ Մելիզինան տուն եկաւ և տեսաւ իր խեղճ վիրաւորւած հարսնուկին, նա արտասուեց:

Այս խօսքերից յետոյ Լարսը սաստիկ կարմրեց և շփոթութիւնից սկսեց իրար խիել կրունկները: Տիլզան շարունակեց:

Ծաղրածուն էլ արտասուեց և իսկոյն ներողութիւն խնդրեց քրոջից: Հայրիկը տուեց հարսնուկը բժշկին առողջացնելու նրա աչքերը. միայն այդ ժամանակ հանդստացաւ Ծաղրածուն: Ուրախալի չէ՞ միթէ, որ նա զգաց իր մեղքը և խնդրեց ներողութիւն:

— Այո՛, բայց չէ՞ որ առողջացաւ հարսնուկը: Սփսոս միայն, որ թոյլ է Ծաղրածուի յիշողութիւնը:

14-ին մարտի. — Ծաղրածուն մտածեց դնալ սահուկ խաղալու: Դժբախտաբար նա գտաւ մայրիկի բարակ, ֆրանսիական ձեռնոցները (իրա ձեռնոցները վաղ՛ուց կոբցրել էր), անցկացրեց իր թաթերը և հեռացաւ թռչկատալով. երբ տուն դարձաւ,

նրա մատներն արդէն դուրս էին պրծել մի ձեռնոցից, իսկ միւսը կողքերէլ էր ձեան մէջ: Լաւ արաւ նա, Լարս:

—Յայց... չէ՞ որ իմ ձեռները մրսեցին:

Մայրիկը սաստիկ բարկացաւ, բայց լինջ նշանակութիւն. Ծաղրածուի համար:

1-ին ապրիլի—Նա մտածեց վախեցնել պառաւ Կատարինէին և սրա համար նա դահլիճի դռան առաջ շարեց աթոռները իրար վրայ, յետոյ ալդ ամենի վրայ դրեց նստարանը, իսկ նստարանի վրան մեծ ծաղկամանը: Կատարինէի փոխանակ դուռը բաց արաւ պալատական խորհրդականից մինը՝ Ագանդէրը. նրա գլխին թափւեցին զորդալով աթոռները և ծաղիկը, իսկ ծաղկամանը կոտրեց: Ագանդէրը երկիւղից քիչ մնաց, որ ուշքից գնար: Ծաղրածուին նորից բանտարկեցին:

20-ին ապրիլի—Ծաղրածուն ուղեց փորձել իր հմտութիւնը հրացանաձգութեան մէջ—նա նշան լռեց խոհանոցի պատուհանը և կոտրեց ապակին: Այս անգամ յանդիմանեցին:

2-ին մայիսի.—Նա պոկեց աքաղաղի պոչը: Նրան բանտարկեցին հաւանոցում մէկ ժամ:

4-ին.—Տաշտակի մէջ նստած ուզում էր անցնել առակի վրայով. տաշտակը շուռ եկաւ, Ծաղրածուն ընկաւ ջրի մէջ և ոտից մինչև գլուխը մի լաւ թրջեց:

18-ին.—Ժողովեց մանր քարեր, լցրեց իր գլխարկը և յետոյ ափում կանգնած իջեցրեց ջրի մէջ. խելօքը ուղղում էր համեմատել կփի հետ:

22-ին. Մայրիկը առաւօտեան ցանեց սիսեռ, իսկ երեկոյեան Ծաղրածուն փորփորեց մարգերը տեսնելու աճել է արդեօք սիսեռը. այս անգամ նրան սովորեցրին, որ այդքան շուտ չեն աճում բոյսերը և խրատեցին այլ ևս չըլրկնել նոյն փմարութիւնը:

23-ին. նա կոտրեց թէյամանը. մանրացրեց կտորները հաւանքում և յետոյ սկսեց համոզել Կատարինէին թէ շաքար է:

Հետեւեալ տօն օրին Ծաղրածուն այնքան անկարգութիւն և չարութիւններ արաւ, որ թւել չի կարելի:

—Օ՛հ ո՛չ, ընդհատեց նրան Լարսը, եսմիայն պատուեցի իմ շապիկը, այն էլ միայն երկու տեղից ծակեցի, մէկը մեծ, միւսը փոքր:

Վարդուհանյան

(կրտսէրուհակի)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

„ՄԻ ՊԱՐԾԵՆԱՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՈՎ, ՊԱՐԾԵՅԻՐ ԼԱՒ ԲԱՐՔՈՎ“

Պատկեր մի գործողութեամբ
Սեականական կեանքից

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք .

Մայր. — Հագնւած երոպական տարագով

Գոհարիկ. — 13 տարեկան.

Ասդիկ. — 11 »

Արսակ. — 9 »

Մրso. — 9 տարեկան. — խեղճ ու որբ երեխայ, Հագ-
նւած պատսուտտուն շորեր:

Եւ մի քանի ուրիշ աշակերտներ և աշակերտուհիներ:

{ Քոյրեր ու եղբայր. շորերը
աշակերտական, Հագնւած
մաքուր:

8 0 6 1 0 1 1

Տեսարանը ներկայացնում է մի կահաւորւած սենեակ, երկու դուռ, երկու պատուհան, մի սեղան, մի քանի աթոռներ: Սեղանի մէջ տեղը կանգնեցրած է մի տօնածառ շքեղ զարդ ու զարդարանքով:

Տ Ե Ս Ի Լ I.

Աւտդիկ, Գոհարիկ եւ Արսակ

Աւտդիկ. (ցոյց տալով տօնածառը.) Ի՞նչ լաւն է. տես տես, Գոհարիկ, մի տեղ պսպղում է ոսկէգոյն ընկուզը, մի ուրիշ տեղ գոյնգոյն քաղցրաւենիքը, իսկ շաքարեայ շղթան փաթաթւել է ամբողջ ծառին:

Գոհարիկ. Բայց տես, ամենից լաւ այն հրեշտակն է, որ ահա թւերը սլարգած թըռթըռում է ծառի կատարին: Տէս, զրքան գեղեցիկ է, կարծես թէ մեր փոքրիկ Վահանիկն է:

Արսակ. Ի՛նչ դուք էլ, լաւ ճաշակ չունէք, ես ամենից շատ հաւանում եմ սուր ու հրացանը, որոնք այն, տեսնում էք, տերեւների միջից երևում են: Ա՛հ, զրքան լաւ էր, մի ձի էլ լինէր, սուրը մէջքիցս կապէի, իսկ հրացանը կունակիս, արշաւէի սարեր ու ձորեր:

Աւտդիկ. Սուր ու հրացանը լաւ բաներ չեն, չէ՞ որ դրանցով մարդ են սպանում:

Արսակ. Ես մարդ չէի սպանիլ, ես վատերին կըպատժէի:

Գոհարիկ. Դո՛ւ մէկ դասերդ սովորիր. քո ի՛նչ բանն է սուր-հրացանը: Չէ՞ որ երեկ ուսուցիչը (ձեռով օղի մէջ երկուս ու մէկ զրելով.) քեզ մի այսպիսի կեռ սուր և մի այսպիսի մի ուղիղ հրացան պարզեց: Մոռացել ես հայոց լեզուից ստացած 2-ը և թւաբանութիւնից 1-ը:

Արսակ. Աստուծ է վկայ, դասս սովորել էի, միայն մոռացել էի:

Աւտդիկ. Այդ ինչ տեսակ էիր սովորել, որ մի օրւայ մէջ մոռացել էիր:

Արսակ. Որովհետև գիրքս երեկ կորցրել էի:

Գոհարիկ և Ասդիկ. (ծիծաղում են). Հա, Հա, Հա...

Գոհարիկ. Քանի որ գիրքդ կորցրել էիր, էլ դասդ ինչպէս էիր սովորել:

Արսակ. Ինչ էք ծիծաղում, ուսուցիչն որ պատմեց, ես սովորեցի:

Ասդիկ. Սուտ ես խօսում, Արտակ, այդ լաւ չէ, Համ ծոյլ, Համ ստախօս, ամօթ է:

Արսակ. Է՛յ, ինչ եմ անում ուսումը, խաղալն աւելի լաւ է: (Ժռչկոտում է). Տրայ, լայ, լայ... տրայ, լայ, լայ... (ծափ է տալիս) տո՛ւշ, տո՛ւշ... (կանգնելով.) ա՛յ ուսում...

Տ Ե Ս Ի Լ II.

Նոյնի եւ մայրը

Մայր. (Ներս մտնելով.) Էլի սկսել ես, Արտակ, ի՞նչպէս թէ «ա՛յ ուսում»... Ուրեմն քո ուսումը չարութիւնն է: Խելօք եղիր, աշխատիր: Գիտես, աշխարհումս ամենաթանգագին բանը ուսումը, կրթութիւնն է, իսկ այդ բաները կարելի է ձեռք բերել միայն աշխատանքով: Իսկ այն տղան, որ ծոյլ է, կամ միայն զբաղւած է չարութիւններ անելով, նա չիմար է և կըմնայ մինչև վերջը չիմար: Եթէ ուզում ես դառնալ լաւ մարդ, պէտք է խելօք լինես և աշխատես, իսկ եթէ ցանկանում ես դառնալ փողոցային սրիկայ, այն ժամանակ ուրիշ... Հասկացա՞ր... (Արտակի գլուխը շոյելով.) Դի՛, ասա սիրելիս, ուզում ես խելօք լինել, աշխատել և լաւ մարդ դառնալ, թէ չարութիւն անել, ծուլանալ և դառնալ սրիկայ:

Արսակ. (կըմկըմալով). Ո՛չ, ո՛չ, ուզում եմ աշխատել և և լաւ մարդ դառնալ:

Գոհարիկ. Մայրիկ, սրանից լստոյ կ'աշխատի Արտակը, նա խօսք է տալիս:

Աստղիկ. Այ՛ո, մայրիկ, նա սրանից յետոյ չարութիւն չի անիլ:

Արսակ. (լալով). Կ'աշխատեմ, կըսովորեմ... Ուզում եմ լաւ մարդ դառնալ: Մայրիկ, խոստանում եմ:

Մայր. Դէ որդիքս, դուք բոլորդ էլ խոստացէք, որ կըսովորէք, իսկ այսօր տօն է, ուրախացէք:

Որդիք բոլորը. Կըսովորենք մայրիկ, կաշխատենք:

Մայր. Այսօր ձեզ մի լաւ հիւր եմ բերելու, մի աղքատիկ երեխայի: Ճանաչում էք այն գաղթական կնոջ որդի Մրտօին:

Բոլորը. Այ՛ո, ճանաչում ենք, բեր, մայրիկ, մենք նրան կուրախացնենք, նրա հետ կըխաղանք:

Մայր. (գնալով) Գնամ մարդ ուղարկեմ նոյնպէս և ձեր միւս ընկերներին:

Տ Ե Ս Ի Լ III

Նոյնք առանց մօր

Աստղիկ. Մայրիկս որքան բարի է:

Դոնաւրիկ. Ես շատ եմ սիրում մայրիկիս:

Արսակ. Ես էլ, ես էլ: Եւ որպէս զի նա էլ ինձ սիրէ, դրա համար սրանից յետոյ պէտք է դասերս լաւ սովորեմ:

Աստղիկ. Եւ պէտք է սուտ էլ չըխօսես:

Դոնաւրիկ. Եւ գիրքդ չըկորցնես:

Աստղիկ. Եւ երբ ուսումդ աւարտես, ապա սուր հրացանի մասին մտածես:

Արսակ. Քոյրիկներ, լաւ մարդ դառնալու համար մայրիկըս ինչ որ ասի, այնպէս կանեմ:

Տ Ե Ս Ի Լ IV

Նոյնք, մայրը, Մրտօ եւ մի երկու ուրիշ երեխաներ

Մայր. (Մրտօի ձեռնից բռնած). Ահա և ձեր ընկերները, որդիքս, դէ, ուրախացէք: Տօնը տօնեցէք, իսկ աշխատանքի

օրերը աշխատեցէք: (Երեխայքը շրջապատում են Մրտօին, որ մայրիկի ձեռը բռնած, ապուշ-ապուշ դիտում է):

Ասդիկ. (մօտենալով Մրտօին) Պարել գլխես:

Դոնարիկ. (նույնպէս մօտենալով). Երգէ՛:

Արսալ. (նոյնպէս մօտենալով). Գնդակ խաղա՛:

Մրտօ. (ամաչելով.) Գիտեմ:

Բոլորը. (մօր ձեռքից խլելով Մրտօին). Լաւ կրիադանք, կը պարենք, կ'երգենք:

Մայր. Պարեցէք երգելով, միայն Հանդիստ, առանց աղմուկի: Ես գնում եմ, թող կարգադրիչ լինի Գոհարիկը (գնում է):

Վ. Շահպարտեան

(Վերջը միւս անգամ)

A L L E G R O - Ի Յ

աղաղ է, աչո, սիրտս խռ-
վայոյզ,

Երկրային բարիք նա չէ սպասում.
Անդ ինչ որ հեղիկ, պայծառ ու քնքոյշ
Յաղթանակում է, ձայնում ու կոչում:
Մահւան տանջանքի ամեն չնչութիւն
Ես ստացայ միայն իմ անմահ հոգւով.
Իմ առաջ՝ գարուն և վերածնութիւն,
Եւ խաղաղ երկիր, հանդիստ, անվրդով:

Խաչատուր Բախ. Փանեանց

Բ Ե Լ Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հ Ա Ս Ա Ր Ա Կ Խ Ո Զ Ո Ւ Կ

յա, իր տեսքով նշանաւոր կեն-
դանին լինում է Միջերկրական ծովի ափե-
րում, Հիւսիսային Աֆրիկայում, Կամպանիայում, Սի-
կիլիայում, Կալաբրիայում և Յունաստանում: Նրան
հեշտութեամբ կարելի է ճանաչել հաստ վզին կապած
մեծ գլխից և բութ դրնչից, կարճ պոչից, որ ցցւած է դա-
տարկ և ծայրերը ծակ փշերով, իսկ ղլխաւորապէս այն փշե-
րից, որոնք ծածկում են նրա մարմնի մեծ մասը: Այս փշերը,
որ լինում են կամ սպիտակ, կամ մութ-շագանակագոյն, կամ
օղակաւոր, հասնում են մինչև երեք քառորդ արշին երկարու-
թեան, նրա տակից զազանի փոքրիկ, տափակ մարմինը թը-
ւում է հաստ և մեծ, իսկ ինքը կենդանին ընդունում է ա-
հարկու սարսափեցնող տեսք: Ղնորհիւ այս տեսքին, խոզուկ-
ները հին ազգերի մէջ, վտանգաւոր կենդանիների թւին էին
պատկանում: Նրանց մասին պատմում էին թէ նրանց յետևից

ընկնելիս, փախչում են հողմի արաղութեամբ, իսկ մեծ վտանգների ժամանակ, նրանք իրանց մահաբեր փշերով յետ են նետում իրանց հետևողների վրայ: Այս պատմածքին իբրև հիմք կարող է ծառայել այն հանգամանքը, որ խոզուկը, երբ իր վրայ յարձակում են, կծկում է իր ուժեղ և մեծ մկանունքը և այս կերպով բարձրացնում և փքում է իր փշերը և նրանցով ձայներ է հանում, որպէս զի վախեցնէ ու փախցնէ թշնամուն, և այդ ժամանակ փշերից մի քանիսը թափւում են: Իսկապէս սա անվնաս, խիստ երկչոտ և թուլասիրտ կենդանի է. նա չի յարձակում, այլ աշխատում է թագչել իր թշնամիներից, նա իր ատամները առ հասարակ գործ չի դնում, բայց անզգուշ որսորդը կամ շունը կարող է բաւական սաստիկ խայթոց ընդունել նրանից:

Խոզուկը վարում է առանձնացած և գիշերալին կեանք: Յերեկը նա անց է կացնում երկար և նեղ անցքերում, որոնք փորում է գտնի մէջ, իսկ երեկոյեան դուրս է գալիս կերակրւելու արօտով, տերևներով, կեղևով և արմառներով: Նա մարդու վնաս չի պատճառում, որովհետև ոչ մի տեղ մեծ քանակութեամբ չի սլատահում, միայն երբեմն վնասում է իր որջին փօտ գտնւած այգիների առարկաներից մի քանիսին: Բայց և այնպէս նրան շատ են հետևում, որսալու համար, երբեմն մսի, բայց յաճախ փշերի համար: Կենդանի բռնւածը, լաւ հոգատարութեան շնորհիւ, շուտով ընտանի է դառնում. ճանաչում է իր տիրոջը, մասն է գալիս նրա յետևից և փշերով ձայն հանելով պահանջում է իրա համար կերակուր և այլն: Մինչև անգամ երկար ժամանակ ստրկութեան մէջ ապրելով, նա մնում է այնպիսի երկչոտ, լիմար, չըհասկացող և բարկացկոտ, ինչպէս են նրա վայրենի եղբայրները. բայց մայրական զգացմունքը խոզուկի մէջ խիստ զարգացած է և էզը ամենափոքր վտանգից անգամ պատրաստ է իր բոլոր ոյժերով պաշտպանել ձագերին: Իտալիայում մարդիկ գիւղից գիւղ ման են ածում ձեռնասուն խոզուկները, ինչպէս առաջ մեզանում

ման էին ածում բազմերում ողնիներ: Նրան սենեակում պահելը շատ օգտակար չէ, նա շրջում է ամեն տեղ, ծածկում է իր փշերով, կրծում է փայտեայ իրեղէնները, և առ Հասարակ բաւականի ձանձրացուցիչ է: Այդ պատճառով միայն յաճախ կարելի է պատահել կենդանաբանական պարտէզներում: Այնտեղ նրա Համար շինում են առանձին անպառաժեայ այր, որ իր առաջ եղած սալալատակած սրահով միասին պատում են երկաթեայ վանդակով, մինչև անգամ ներսից թիթեղով պատած վանդակը չի կարող զիմանալ խոզուկի սուր ատամներին: Նա շուտով ընտելանում է այս կեանքին՝ մշտական Հսկողութեան ներքոյ, առնում է առաջին թաթերով այցելուներին իրան առաջարկւած ուտելեղէնները, Հեշտութեամբ զտնում է նրան, եթէ նա փաթաթւած է մի որ և իցէ բունի մէջ, կոտորում է ընկոյզը և ալն: Յերեկը նա քնում է և միայն երեկոյեան է դուրս գալիս, և փշերի աղմուկով իմաց է տալիս, որ քաղցած է:

Ս. Զոհրաբեանց

Հ Ը Ն Ե Լ Ո Ւ Կ Ն Ե Ր

1) Առաջ. Յ. Աստմի.

Այն ինչն է,
 Ինքն անտեսանելի,
 Սակայն յաճախ
 Իր ձայնն է լսելի:

2) Առաջ. Մակիչի.

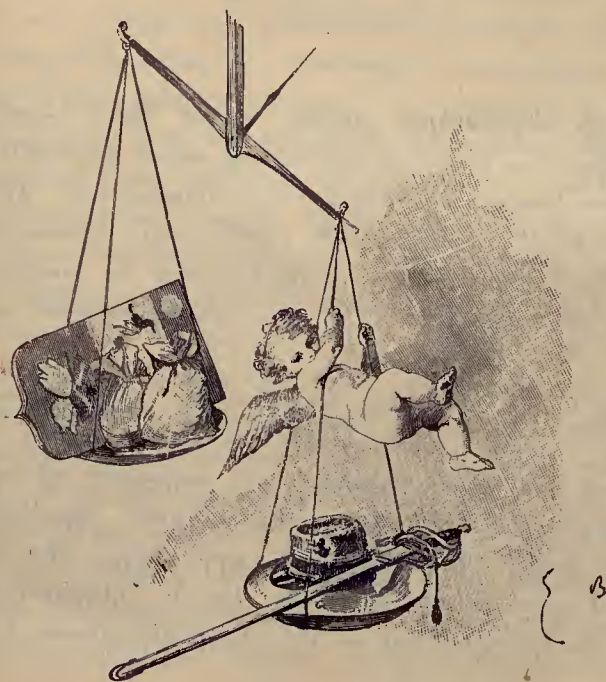
Մարդու անուն նշանակող
 Հինգ վանկանի բառ ունեմ.
 Որի մի վանկն ցոյց է տալիս
 Մի բան բարձր ու վրսեմ:
 Նրան հետևող զոյգ վանկերը
 Նույնպէս կազմում են անուն,
 Որով հայերն հին ժամանակ
 Կոչեցին մէկ աստծուն:
 Քսկ վանկերի վերջին զոյգը
 Կազմում են մի այլ անուն,
 Որով պարսից հրդորադոյն
 Մի արքայ էր անւանում:

3) Առաջ. Վահրամի.

Մի բառ զիտեմ երկվանկանի,
 Վեց տառից է բաղկացած.
 Ով ընթերցող, շուտ կըզտնես,
 Եթէ Հարութի տուն մտնես:
 Առաջի վանկն է գոյական,
 Ուանց նրան Կուք երբէք
 Չէք կարող տուն շինէք.
 Երկրորդ վանկն է մի բայ,
 Որ և կասեմ Հրամայական,
 Երկու վանկը միասին
 Կազմում են գոյական անուն:

Բ Է Բ Ո Ւ Ս

4) Առաջ. N-ի.

Ո՛ր Ե Ի, Ժ ա ն ր

Ա Ղ Բ Ի Ի Ր

Բ. Բ Ե Փ Ի Ն

Կ Ե Ն Ա Ս Ա Ղ Ր Ա Կ Ա Ն

Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Լ Ո Ւ Ս Ա Տ Ո Ւ Ն Ե Ր Ը

I

Գ ա լ ի լ է յ

1892 թվի դեկտեմբերին լրացաւ ուղիղ երեք Հարիւր տարի աչն օրից, երբ Գալիլէյը մաթեմատիքական գիտութիւնների պրոֆէսոր նշանակեց Պադուայի Համալսարանում: Մենք թույլ ենք տալիս մեզ չիշեցնել մեծ գիտնականի կենսագրութեան ընթերցողներին, որ նրա ամենաերջանիկ ու ստեղծագործող օրերը վերաբերում են Հէնց նրա Պադուայում եղած ժամանակին:

Գալիլէյի Հայրը, Վինչենցօ Գալիլէյը, մի աղքատ աղնւական էր, չունէր ոչ մի կարողութիւն և առաջ ապրում էր Ֆլորէնցիայում, իսկ յետոյ Պիզայում, ուր ապրուստի պիտոյքները ՀայթՀայթում էր սեփական աշխատանքով, երաժշտութեան դասեր տալով: Գեղարւեստների այդ ճիւղի մէջ նա մինչև անգամ որոշ չափով հռչակւած էր և Հեղինակ էր երաժշտութեան պատմութեան ու թէօրիայի վերաբերեալ երեք

գրաճփների, որոնցից ամենանշանաւորն է «Խորհրդածութիւն հին եւ նոր երաժշտութեան վերաբերեալ» (Il discorso intorno alla musica antica e moderna):

1562 թւին Վինչենցոն ամուսնացաւ Զուլիա Վենտուրայի վրայ, իսկ 1564 թւի փետրւարի 18-ին Պիղայում ծնեց նրանց առաջին արու զաւակը, որին անւանեցին Գալիլէօ: Բացի դրանից նրանք լետոյ ունեցան կրկին երկու տղայ ու երեք աղջիկ զաւակներ:

Թէ ինչպէս անցան Գալիլէյի մանկութիւնը և պատանեկութեան առաջին տարիները, երբ նա իր Հօր Հետ ապրում էր մեծ մասամբ Փլորէնցիայում, ճիշտ յայտնի չէ: Նրա կենսագիրների և առանձնապէս Գալիլէյի սիրելի աշակերտ Վինչենցօ Վիւլիանիի ասածների համեմատ, պատանի Գալիլէյը վաղ սկսեց զարգանալ և 18 ամեայ հասակում ոչ միայն գիտէր այն բոլորը, ինչ որ կարող էին սովորեցնել նրան իր հայրը և տեղական հասարակ էժանագին ուսուցիչները, այլ մինչև անգամ գերազանցում էր նրանց իր հմտութեամբ և այն ժամանակւայ Հին և նոր կլասիկ գրականութեան հետ ունեցած ծանօթութեամբ: Իսկ ինչ վերաբերում է երաժշտութեանը, նա կատարելապէս սովորել էր իր Հօրից այդ առարկան ու նրա մէջ հմուտ էր համարւում և շատ անգամ յաղթում էր Փլորէնցիայում երաժշտութեան դասատուներին: Բացի դրանից, նա սիրում էր և նկարչութիւնը, որ սովորել էր ինքն իրան առանց որևէ ցուցմունքի կամ ձեռնարկի: Նկարչութիւնը խիստ հրապուրում էր Գալիլէյին և նա, իր սեփական խօսքերի համաձայն, պատրաստ էր ամբողջովին զրան անձնատուր լինել, եթէ միայն գործի ընտրութիւնը նրան թողնէր: Նկարչութեան մասին նրա գիտեցածները չիրաւի ծանրակշիռ էին և վերջերքում այն ժամանակի աւելի յայտնի նկարիչները չաճախ Գալիլէյի խորհուրդներին էին դիմում, առաւելապէս հեռանկարի մասի վերաբերեալ: Մաթեմատի-

քական գիտութիւնները սակայն բոլորովին անծանօթ էին այդ տաղանդաւորը պատանուն — այդ գիտութիւնների ապագայ պրոֆէսորին, որ հարստացրեց գիտնական աշխարհը իր այդ գիւտերով, կարծես թէ, իրան օտար գիտութեան մէջ: Որքան էլ այդ օտարոտի լինի, սակայն մաթեմատիքայի հետ Գալիլէյը ծանօթացաւ արդէն Պիզայի Համալսարանում, որտեղ-ուղարկել էր նրան հայրը լսելու բժշկական ֆակուլտետի դասախօսութիւնները, որովհետեւ իր որդու համար *կարիքնայի* ընտրութիւն անելու ժամանակ նա առաւելապէս գործնական նպատակներով էր առաջնորդւել, քանի որ բժշկականութիւնը այն ժամանակ էլ ինչպէս և այժմ, ամենալաւ ապահով նիւթական գրութեան էր հասցնում:

1583 թւին 19 ամեայ պատանի Գալիլէյը եկաւ Պիզա, Հօր ցանկութեան համաձայն, բժշկականութիւն ուսանելու համար: Բայց այն ժամանակները միանգամից չէին թափանցում ցաւազար մարդկութիւնը բժշկելու զաղտնիքի մէջ, այլ պէտք էր անցնել առաջ Արիստոտելեան կամ պերկատետիքական փիլիսոփայութեան դասընթացը: Եւ ահա Գալիլէյը սկսեց սովորել բնագիտութիւնը և մաթեմատիքան: Համալսարանի դասընթացը մեծ չէր, սակայն նա տեց առաջին զարկը, և Գալիլէյը սկսեց ազահութեամբ սովորել մաթեմատիքան: Նրա հօր բարեկամը, նշանաւոր գիտնական Ստիլիուս Րիչին, ծանօթացրեց նրան Էւկլիդը, իսկ յետոյ Գալիլէյը սկսեց Արքիմէդը, որի հեղինակութիւնները նա ընծայ ստացաւ ոչին Բիչից: Արքիմէդի ուսումնասիրութեան հետեւանքը եղաւ այն, որ Գալիլէյը հնարեց ջրակշիռները մարմինների տեսակարար կշիռը որոշելու համար: Դեռ ուսանող, մի անգամ մտնելով Պիզայի մայր եկեղեցին հանդիսաւոր արարողութեան ժամանակ, նա ուշադրութիւն դարձրեց առաստաղից կախած ջահի համաչափ երեքման վրայ, որ միտք ծագեցրեց նրա մէջ հնարել ճօճանակը, որ վերջում գործադրեց ժամացույցի շինութեան

մէջ: Սակայն բժշկականութիւն ուսանելու գործը վատ էր զընում և Գալիլէյը՝ ստիպւած էր զուրս գալ Համալսարանից, քանի որ պրոֆէսորները նրան արքունական թոշակի անարժան գտան, իսկ հօր գործերը այդ ժամանակ այնքան վատացել էին, որ նա այլ ևս չէր կարող որևէ նիւթական օգնութիւն ցոյց տալու իր տաղանդաւոր որդուն:

Անընդունա կոթեան պատճառով չըստանալով արքունական թոշակը ու այդ պատճառով էլ ստիպւած լինելով թողնել Համալսարանը, Գալիլէյը արժանանում է մարկիզ Գւիդօ Ուբալլիի հովանաւորութեանը, իսկ այս վերջինս այն ժամանակի ամենազարգացած մարդկանցից մէկն էր և խիստ սիրում էր մաթեմատիքան: Սրա հովանաւորութեան տակ Գալիլէյը շարունակում է իր սիրած գիտութեամբ պարապելը և մաթեմատիքայի դասաւանդութեան պաշտօն է ստանում Բոլոնեան Համալսարանում, իսկ այդտեղից 1689 թւին, Համալսարանից իր արտաքսելուց չորս տարի յետոյ, ստանում է նոյն մաթեմատիքայի ամբիոնը Պիզայի Համալսարանում: Այստեղ նա վճռում է մարմինների ընկնելու հարցը և ապացուցանում է, որ նրանց անկման արագութիւնը ամենեւին կախումն չունի նրանց քաշից, ինչպէս որ սովորեցնում էր Արիստոտելը: Փորձերի համար նա օգտուեց Պիզայի թեք աշտարակից, նրա վրայից զանազան քաշի մարմինների ձգելով: Այդ ժամանակին է վերադրւում և նրա Համեմատական կարկինի հնարումը:

Սակայն Գալիլէյը երկար չըմնաց Պիզայում: Կողմա I-ի ազգականներից մէկը, Յովհան Մեդիչին, մի ջրաբաշխական մեքենայ էր հնարել Լիվորնոյի նաւահանգիստը մաքրելու համար, և Գալիլէյին, միւս մասնագէտների հետ միասին, յանձնարարւած էր քննելու թէ ինչքան պիտանի կարող է լինել այդ նորահնար մեքենան: Երիտասարդ գիտնականը վատ քաղաքագէտ հանդիսացաւ ու պարզօրէն քննադատեց անյաջող

մէքենան, այդպիսով կատաղեցրեց այն Հօր Հնարողին, որ անցաւ Գալիլէյի թշնամիների եղմը: Այդ ամենը նրանով վերջացաւ, որ 1592 թւի ամառը Գալիլէյը զրկեց ամբիոնից ու վերադարձաւ Փլորէնցիա վախենալով Հօր աչքին երևալ:

Գալիլէյի նախկին պաշտպան մարկիզ Ուբալդին նորից կարեկցեց նրան և իր բարեկամների միջոցով սկսեց միջնորդել նրա Համար Վենետիկ Հանրապետական կառավարութեան առաջ: Միջնորդութիւնը յաջողութեամբ պսակեց և 1592 թւի դեկտեմբերին Գալիլէյը մաթեմատիքական գիտութիւնների պրոֆէսոր նշանակուեց Պադուայի Համալսարանում, ուր և մնաց մինչև 1610 թւականը: Պադուայում անցկացրած տարիները նրա կեանքի ամենաարդիւնատէտ ու ամենաբերջանիկ տարիներից էին: Այստեղ նա Հնարեց ջեթմաչափը և, բացի դասաւանդութիւնից, զբաղւելով զանազան մեքենաների շինութեամբ Վենետիկ կառավարութեան պատէրով, զրեց մի քանի քննադատութիւններ ամբողջաշինութեան, մեքենագիտութեան և այլ բաների մասին, նոյնպէս և մի քանի գիւտեր արեց երկրաչափութեան ճիւղի մէջ և եռանդուն կերպով զբաղեց աստղաբաշխութեամբ: Սակայն նրա փառքի զազաթնակէտը 1610 թւին էր:

1609 թւին նա լսում է, թէ մի ոմն Հոլլանդացի լուստարան ծախում է մի տեսակ հրաշագործ ակնոցներ, որոնք մօտեցնում են առարկաները: Գալիլէյը ուսումնասիրում է այդ օրիտեմը, որ, սակայն, նորութիւն չէր, քանի որ դրա մասին արդէն առաջուց ասել էին Ֆրակաստորոն և Պորտան Madia popolare-ի (Ժողովրդական մոզութիւն) մէջ, ցոյց տալով, որ եթէ աչքի մօտեցնենք երկու ապակիներ մէջը գոգաւոր, միւսն ուռուցիկ, այն ժամանակ Հեռաւոր առարկաները կ'երևան, ինչպէս մօտ եղած: Այդ սակաւագիւտ ու անորոշ տեղեկութիւնների Հիման վրայ Գալիլէյը սկսեց աշխատել և շինեց առաջին Հեռագիտակը, որ մեծացնում էր առարկաներն

ընդամենն 4-ից մինչև 7 անգամ և միայն երկարատև ջանքերից ու փորձերից յետոյ Գալիլէյին յաջողեց շինել Համալեայ 30 անգամ մեծացնող Հեռագիտակ: Առաջին Հեռագիտակը Գալիլէյը ընծայեց Վենետիկի դոժ (Հանրապետութեան կառավարիչներից մէկը) Լէօնարդի Դէօդատիին, որ դոժերի պալատի պատշգամբից առաջին անգամ տեսաւ այնպիսի բաներ, որոնց գոյութեան մասին այն ժամանակ չէին էլ կասկածում. լուսնի վրայի սարերը, յարդգողի ճանապարհի անհամար աստղերը, մառախուղները և այլն:

1610 թւի յունւարի 7-ին երկինքը դիտելիս Գալիլէյը նկատեց Իւպիտերի մօտ երեք փոքրիկ աստղեր, որոնք իրանց սեփական շարժումն ունէին աստղերի մէջ: Գալիլէյը վճռեց, որ դրանք Իւպիտերի արբանեակներն են ու կարճ ժամանակից յետոյ դտաւ և վերջին չորրորդ արբանեակը: Գալիլէյի Հըրճւանքն անսահման էր: Նոյն թւին էլ իր Հեռագիտակով Գալիլէյը դիտեց Սատուրնոս մոլորակը և նկատեց Վեներայի փոփոխմունքները:

Միևնոյն ժամանակ 1610 թւականի վերջում Գալիլէյը տոսկանական մեծ դուքս Կոզմա II ի առաջարկութեամբ թողեց Պադւան, նորից Հալլենիք վերադարձաւ ու Ֆլորէնցիայի արքունիքում առաջին մաթեմատիկոսի և փիլիսոփայի սպառնաւոր կոչումն ստացաւ, տարեկան 1000 Ֆլորին (մօտ 2500 ռուբլի) ռոճկով, որ այն ժամանակի դիտնականի Համար շատ մեծ վարձատրութիւն էր Համարում: Բացի դրանից նոր պաշտօնը կատարեալ ազատութիւն էր տալիս նրան դիտնական զբաղմունքներով պարապելու, և Գալիլէյը եռանդով սկսեց աստղաբաշխական դիտողութիւններ անել:

Նրա առաջին դիտերից էին արևի վրայի բծերի գիւտը, արեգակի պտոյտը և այդ պտոյտի ժամանակը: Դրանցից յետոյ մէկը միւսին հետևեցին նոր դիտեր դարձեալ նոյն ճիւղի մէջ և Գալիլէյը ուղեկալով Հասարակութեանը ևս ծանօթացնել իր

գիւտերի հետ, սկսեց հրատարակել Nuntius Sidereus-ը (Մտադադիտական համբաւաբեր), որի մէջ սկսեց պաշտպանել հինգ-հարիւրական թւականների սկզբին լեհացի գիտնական Նիկո-ղայոս Կոպերնիկոսի արած ենթադրութիւնները, աւելի լրաց-րած և ուղղած իր սեփական գիւտերի ու գիտողութիւնների հիման վրայ, — երկրի և մոլորակների արևի շուրջը պտըտւելու մասին. ենթադրութիւններ, որոնք հակառակ էին Պլու-դոմէոսի վարդապետութեան հետ, երկրի անշարժութեան և արևի նրա շուրջը պտըտւելու մասին: Կաթոլիկ հոգևորակա-նութիւնը և առանձնապէս դոմինիկեանները, ինչպէս ամե-նապիտունները, մի կատաղի պատերազմ սկսեցին Գալիլէյի դէմ և այդ տեղից սկիզբ առան այդ մեծ մարդու բոլոր դժ-բախտութիւնները: Կոպերնիկոսի գիրքը արգելեցաւ և Գալիլէ-յին հրամանագրւեց չ'աւանդել այդ թէօրիան, որ սուտ և հերետիկոսական էր յայտարարւած, որովհետև նա իբր թէ հակառակում էր Սուրբ գրքի մի քանի բառացի հասկացւած տեղերին, ինչպէս օրինակ այն տեղը, ուր ասւած է թէ Յեսուս Նաւիան հրամայեց արևին կանգ առնել:

Երկու կողմից էլ կատաղի կռիւ էր մղւում. վարդապետ-ները որոտում էին նրա վրայ մինչև անգամ եկեղեցիների սե-ղաններին վրայից, նզովելով այն վարդապետութիւնը, որ, իբր թէ, հակառակում էր աստուծային բոլոր օրէնքներին:

Գործը այդպէս շարունակւեց մինչև 1623 թիւը, երբ հռոմէական գահը բարձրացաւ Ուրբան VIII պապը, որ վա-ղուց խնստ բարեհաճութեամբ էր վերաբերւում գէպի Գալիլէյը: Վերջինս էլ իրան բոլորովին անվտանգ համարելով և ուղենա-լով միանգամից թէ պաշտպանել իր գիւտերը, և թէ վրէժ-հանել թշնամիներից, զրեց *Idialoghi sui massimi sistemi Polemaico e Copernicano* (Զրոյցներ երկու մեծ տիեզերա-կան — Պտղոմէյեան և Կոպերնիկեան համակարգութիւնների մասին), որոնց մէջ փայլուն կերպով ապացուցանում էր նոր-

Համակարգութեան առաւելութիւնը հնից ու խիստ ծաղրում էր իր հակառակորդներին:

Տրամախօսութիւնները վերջացան 1630 թւին: Սկզբնական ցենզուրան, խաբւելով յառաջաբանի խոնարհ եղանակից, թակարդի մէջ ընկաւ և երկար ձգձգումներից յետոյ, զիրքը վերջապէս լոյս տեսաւ 1632 թւի յունւարին: Միայն վերջում, հասկանալով զրքի նուրբ ծաղրը և օգտւելով գործող անձինքներից մէկի-պերկպատետիկ փրկիսոփայ Սիմպլիգիօի, մերձաւորութիւնից Ուրբան VIII պապի հետ, Քալիլէյի թշնամիները չուր տարածեցին, որ այդ հեղինակութեան նպատակը եղել է ծաղրել պապին:

Քալիլէյին կանչեցին Հռոմ, և հիւանդ 70-ամեայ ծերունին ներկայացաւ ինկւիզիցայի դատարանին: Թէ ինչպէս դատեցին եզրիտ հայրերը, որոշ յայտնի չէ, որովհետև Քալիլէյի դործը մինչև այժմ էլ դեռ չէ հրատարակւած: Ասում են, որ մեծ զիտնականը մինչև անգամ տանջանքների է ենթարկւել, որի մասին իբրև թէ կան մի քանի ցուցմունքներ նրա այն նամակների մէջ, որոնք նա գրել է դործի քննութեան ժամանակ և որոնք անցել են հէնց այն դատաւորների դրաքննութիւնից, որոնք այսպէս թէ այնպէս ստիպել են դժբախտ ծերունուն հանդիսաւոր կերպով հրաժարւել իր կարծիքներից:

Հրաժարումը կատարւեց 1633 թւի յունիսի 22-ին Միներալի սբ. Մարիամ եկեղեցում, ուր մեծ ծերունին ասպաշխարողի հանդերձով, մի շապկով, ծունկ չողած ու մի ձեռքը դրած Աւետարանի վրայ, Հռոմէական հոգևորականութեան բոլոր բարձրագոյն ներկայացուցիչների և հաւաքւած խուռն բազմութեան առաջ, կարգաց, իբր թէ իր անունից, բայց ինկւիզիթորների հեղինակած, երկար ճառը լատիներէն լեզուով, որ այնտեղ էլ ստորագրեց: Այդ ճառի մէջ Քալիլէյը յիշատում ու նշովում էր իր բոլոր զիտերի արդիւնք-

ները, մերժում էր մոլորականների շարժման Կոպերնիկեան սխտեմը, ինչպէս Հակառակ սուրբ զրեածքին, և խոստովանում էր, որ երկիրը գտնւում է ամբողջ տեսանելի տիեզերքի կենդրոնում, իսկ արդէն նրա շուրջը պտըտւում է արեգակը:

Սակայն, ինչպէս ասում են մի քանի կենսագիրներ, Հանդիսաւոր Հրաժարումից յետոյ, Գալիլէյը, որպէս թէ, ոտքը դետնին խփելով բարկացած ասել է իր նշանաւոր «E pur si muove»-ն (բայց այնուամենայիլ շարժւում է):

Այդ ամօթալի Հրաժարականով դեռ չըվերջացան Գալիլէյի պատիժները նոր Հերետիկոսութիւն քարոզելու Համար, և նա բանտարկութեան դատապարտւեց անորոշ ժամանակով: Իսկ յետոյ բարեկամների միջնորդութեան Համաձայն փոխադրւեց Մեդիչի Prinita del Monte դաստակերտը, և միայն 1633 թւի դեկտեմբերին նրան թույլատրւեց վերադառնալ Հայրենիք, որտեղ նա բնակւեց Փլորէնցիայի մօտ Արդետի աւանում: Այստեղ նա մնաց մինչև իր կեանքի վերջը ինկւիզիցիայի խիստ Հսկողութեան տակ: Այդ ակամայ առանձնութիւնը նրա Հետ բաժանում էին իր աղջիկը, մօտակաջ վանքի միանձնուհի Մարիամ Չելեստէն, որին թույլատրւած էր Հող տանել իր Հիւանդ Հօր վրայ, նոյնպէս և նրա աշակերտներից մի քանիսը, որոնց մէջ ուսուցչից ամենասիրւածներն ու նրա Հետ կապւածներն էին Տորրիչելլին և Աիւլիանին:

Նրանցով շրջապատւած մեծ ծերուկը վախճանեց 1642 թւի յունւարի 8-ին, միայն քառասուն օր պակաս 78 ամեակի լրանալուց, մինչև վերջին բոպէն պահպանելով զիտակցութիւնը և յորդորելով աշակերտներին շարունակելու իր աշխատութիւնները և անձնւէր կերպով ծառայելու գիտութեանը:

Արջիտրիւում էլ Գալիլէյը չէ դադարւում աշխատելուց և նոր գիտեր անելուց. ուսումնական քննադատութիւն է դրում շարժաբանութեան մասին ու այդ նոր գիտութեան

Հիմնադիրն է դառնում. իսկ իր կեանքի վերջին տարում, 77 ամեայ հասակում, արդէն կոյր, չիշում է նա իր պատանեկական գիւտը — ճօճանակի շարժումը և վերադառնում է դրան, աշխատելով այդ բանը յարմարեցնել ժամացոյցի շինութեան մէջ, որը և վերջապէս շինեց, բայց արդէն փիլիսոփայի որդու ձեռքով: Այստեղ էլ նրան այցելեց անգլիացի երիտասարդ բանաստեղծ Միլտոնը, նշանաւոր «Կորած Դըրախտ» ի հեղինակը:

Թարգմ. Լ. Մարկոսեան

ԱՌԱՄ ՍԱՐԳՍԻԱՆ-ԱՐԵՎԵՐԵԱՆ

Չորեքշաբթի, փետրւարի 2-ին Հանդիսաւ որ կերպով տօնեց Ադամ Սարգարեանի քսանհինգամեայ բեմական գործունէութիւնը:

Ա. Սարգարեանը ծնւել է Խիսու, 1856 թի հոկտեմբերի 8-ին: Նա կրթւել է Յ. Բելախեանի գիշերօթիկ վարժարանում և ապա Ներսիսեան դըպրանոցում, ուր չաջողութեամբ աւարտել է դասընթացը և մտել ուսուցչական ասպարէզ: Սակայն նրա գործունէութիւնն աւելի բեղմնաւոր էլինում թատրոնական ասպարիզում, որ մտնում է 1875 թից Ռշտունի կեդանունով և երկար տարիներ վարում է սցենարիսի դժւարատար պաշտօնը: Անա աչգ ժամանակամիջոցումն է, որ պ. Սարգարեանը հարստացնում է մեր աղքատիկ բեմական գրականութիւնը քսանի չափ թէ ինքնուրոյն, թէ փոխադրական և թէ թարգմանական երկերով:

Ա. Ս. Սարգարեանը մեր գրականութեան մէջ էլ անձանօթ չէ և մի քանի աշխատութիւններ ունի:

Նա Աղբիւրի շնորհալի աշխատակիցներից է, որի գլուխները մեծ սիրով կարդացել են մեր ընթերցողները: Յիշենք Սա. գիլի նամակը և Կարոյի պատասխանը սրտաշարժ ոտանաւորները, Պրէ Աղբար (Տարազի մէջ), Ռաջա և Պարիա (փոխ.), Չաւանցի Արամի արկածները, որ պրէմիա տրւեց 1888 ին, Զրաւանալի ժամեր, այլ և շատ գլարճալիքներ, որոնցով զարդարում էին Աղբիւրի աչգ բաժինը:

Յոբելեարի մի այլ հետաքրքիր աշխատութիւնը Պատկերազարդ քաբանութիւն, որ անտիպ է,

կըսկսենք տպագրել Աղբիւրի առաջիկայ համարներում:

Մաղթելով չարդելի յոբելեարին երկար տարիներ, ցանկանք որ նա աւելի բեղմնաւոր դարձնէ իր գործունէութիւնը բեմին և գրականութեան, որը շատ կարիք ունի իր պէս համեստ և քրտնաջան մշակների...

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ԱՂԵՏԸ

Անցեալ դեկտ. 19-ը մի երկնային պատուհան էր Ախալքալաքի գաւառի բնակիչների համար. երկրաշարժը մի քանի հարւածով հիմն ի վեր կործանեց շատ գիւղեր, և հարկաւոր մարդիկ, անասուններ թաղեց իր վրաստանների տակ: Երկրաշարժը կրկնւեց նաև տարւոյս յունւարի 2, 3, 4 և 7-ին և դժբախտութիւնների պակասը լրացրեց: Քարուքանդ են եղել բոլորովին հետևեալ գիւղերը. **Մեհեկլա, Իխիլա, Բէժմո, Մեծ և Փոքր Սամաւ, Բալխո, վնասուել են սաստիկ և Ղզըլքիլա, Մալիքա, Աղաճա, Կաճո, Գողարաւ, Արակովա, Ագաւեհ, Աբուլ, Մանասխա, Օլաւեհ, Տուրցխ, Սիբգ, Ալարուբան, Բարալիք և այլն. մօտ 21 գիւղ:**

Երկրաշարժից լիշե ու գիւղերում մեռել են աւելի քան 500 հոգի, հարկաւոր հիւանդներ կան, կործանւած են 550 տուն, մնացել են անտուն, կարօտ ցամաք հացի 4,250 հոգի: Ոչխար, տաւար, ձի և այլն կոտորւել է 2500—3000 գլուխ:

Ներկա ուժն շատ մանուկներ կան որբ, որոնց ծնողները մնացել

են վրատակների տակ. դրանցից շատերը կենալիշ ու պատում են իրանց ծնողներին և ոմանք էլ հիւանդ «հալքիկ, մալքիկ վաչ, վաչ», աղաղակներով օդն են լցնում և լսողների սիրտը կտոր կտոր անում:

Վնասուածների համար ժողովւած է 150 հազար բուրդի, որից 50 հազարը թագաւոր Կաջսեւ սղորմութիւնն է, բաց անգ զեռ քիչ է գիւղացիներին նախկին վիճակի գէթ կէսին հասցնելու:

Աղբիւրի սոյն հոմարում տաւած 4 նկարները աչք դժբախտ գիւղերը զանազան միջոցներում է նկարւած. մի տեղ խեղճ գիւղացիք իրանց սատակած կենդանիների կաշին են քերթում, որ կաշին վաճառելով, մի քանի օրաց պարէնը հաշթալթեն, մի ուրիշ տեղ գիւղացիք վրատակների վրայ սիրելիներին են կանչում և կիսախելագար կանգնած արտասուք թափում, մի տեղ էլ մալքն ոտքի վրայ չորացած՝ իր թանգագին որդուն է որոնում, գիշերելով իր աւերակ տանը, մի ուրիշ տեղ լուռ, մունջ աւերակները ողբում են իրանց տակ մնացած զ ոհերի վրայ...

Խմբագիր հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 25-го декабря 1899 г.

Типография К. П. Мартиросянца, Орб. ул. д. № 1—2

ОТКРЫТА
ПОДПИСКА НА 1900

ЗАДУШЕВНОЕ

С Л О В О

ДВА еженед. иллюстрир. жур-
нала для ДѢТЕЙ: младш. (5—9
л.) и старш. (9—14 л.) возраста,
ОСНОВАННЫЕ

С. М. МАКАРОВОЙ
И ИЗДАВАЕМЫЕ СЪ УЧАСТИЕМЪ
ИЗВѢСТНЫХЪ РУССКИХЪ ПИСАТЕ-
ЛЕЙ, ПЕДАГОГОВЪ И ХУДОЖНИ-
КОВЪ.

ПОДПИСНОЙ ГОДЪ
СЧИТАЕТСЯ СЪ 1-го НОЯБРЯ
Подписчики
каждаго изд.
получать въ
теченіе года
52 №№
БОГАТО ИЛЛЮСТРИРОВ. ЖУРНАЛА,
заключающаго въ себя разнообразное
чтеніе для дѣтей; для родителей же:
„ДѢТСКІЯ МОДЫ“ и „ПЕДА-
ГОГИЧЕСКІЙ ЛИСТОКЪ“.
Кромѣ того, подписчикамъ бу-
дутъ разосланы въ теченіе года

ПРЕМИИ:

а) Къ журналу для дѣтей млад-
шаго возраста: БОЛЬШАЯ ХРО-
МОЛИТОГРАФИРОВАННАЯ НАР-
ТИНА размеромъ $14\frac{1}{2} \times 10\frac{3}{4}$
вершковъ: „СЪ ДОБРЫМЪ УТ-
РОМЪ“ и 6 томиковъ „НОВОЙ
БИБЛИОТЕЧКИ ЗАДУШЕВНАГО
СЛОВА“ съ иллюстраціями.

в) Къ журналу для дѣтей стар-
шаго возраста: „Русскій Лите-
ратурный Пантеонъ“ — 3 больш.
выпуска; „Русские писатели въ
краткихъ характеристикахъ; 16
выпуск. „Библиотеки Знамени-
тыхъ Писателей Для Юноше-
ства“ и „Календарь“ въ изыск.
перепл., со „Справочникомъ“.
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА
каждаго изданія на годъ,
съ доставкой и пере-
сылкою **6 Р.**

Допускается разсрочка: перво-
начальный взносъ 2 рубля.

Подписка принимъ въ книжн.
магаз Т-за М. О. Вольфъ:
С-Петербургъ, Гост. Дв., 18.
Москва, Кузи. Мостъ, 12.

Հ Ա Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ր

ԱՏՐՊԵՏԻ

Խ Ե Լ Ի Ֆ Ե Թ

Հրատարակութիւն

Ջաւադ-Բեգ Բալուդեանի
Ծախում է Հրատարակչի մօտ
Փաստով Դ/վ. Большая Садовая,
д. Батирова.
Գինն է 30 կոպ.

10—9

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ

Գիտական շաբաթաթերթ. գինն
15. Ֆր.

Հասցէն. Н. Polad. 19, Rue Eski-
Zabtié Bahdjé Kapou, 19. Constan-
tinople.

ԲժՁԿԱՊԵՏ ՎԱՀՆՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Սուղլակ, Սերգեւկայեա փող. № 10)

Բկի, կոկորդի, քրի եւ տկանջի

հիւանդութիւնների համար ընդունում է.

Առաւօտները 9 ժ.—11 ժ.

Երեկոները 5 ժ.—7 ժ.

(առ.)

ԾԱՂԻԿ

ժ.Դ

Օրաթերք

ժ.Դ

Ազգային, քաղաքական, տնտե-
սական, գրական, գիտական
Տար. բաժանորդ. Ռուս. համար 23 Ֆր.
Տեղեկն. Ռ. Սազախան.

Հասցէն. Red. de jour. armenien
„DZACHIK“ CONSTANTINOPLE,
Calata, Pérchémbé — Bazar, Hamdi-
Pacha Han.

Բացված է 1900 թ. բաժանորդագրութիւնը

XVIII **ԱՂԲԻԻՐ** XVIII տ. և XI տ. **ՏԱՐԱԶ** XI
ամսագրի և շաբաթաթերթի

12 ՆՁՆՁ պատկերազարդ ԱՂԲԻԻՐ ամսագիր

12 ՆՁՆՁ ՊԱՐԻԶԻ ՄՈՂԱՆԵՐ

24 ՆՁՆՁ Զուտ գեղարւեստական } **ՏԵՐԱԶ**
50 ՆՁՆՁ գրական-գիտական } ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ
ՀԱՅԱԹԱԹԵՐԹ

ՊՐԷՄԻԱՆ, մի մեծադիր շինող ՀԱՆՐԷՍ XIX ԴԱՐԻ
հոխ և բազմակողմանի բովանդակութեամբ, որի նման չքեղ հրատա-
րակութիւնն հայերիս մէջ դեռ չէ եղած:

Տարեկան բաժանորդագրինը **10** ռ., արտասահման **18** ռ. ապա-
ռիկ կամ մաս-մաս վճարող բաժանորդագրութիւնն չէ ըն խոնւում:
ԱՂԲԻԻՐ ամսագրի տարեկան գինը 3 ռ. ՏԱՐԱԶԻՆԸ—6 ռ. ՅԱԻԵԼ-
ԻՆԾՆԵՐ, ՊՐԷՄԻԱՆԵՐ, ՊԱՐԻԶԻ ՄՈՂԱՆԵՐ ստանում են Աղբիւր և
Տարազ միւլենոյն հասցէով ստացող բաժանորդները:

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакция иллюстр. жур. АГБУРЪ-ТАРАЗЪ.
TIFLIS, (Caucase) Redaction des jour. AGBUR et TARAZ.

Խմբ.-Հրատ. ՏԻԳՐԵՆ ՆԵՋԵՐԵՆ

Լուսափայ Մ. Գնունի եւ ընկ.

Հրատ. Աղբիւր-Տարազի

Իսթիլա գիւղ. — Որդեկորոյս մայրը:

THE HISTORY OF THE

REIGN OF

CHARLES THE FIRST

1625

1626

1627

1628

1629

1630

1631

1632

1633

1634

1635

1636

1637

1638

1639

1640

1641

1642

1643

1644

1645

1646

1647

1648

1649

1650

1651

1652

1653

1654

1655

1656

1657

1658

1659